

Dyslexie en talen leren: een ‘mission impossible’?

Het leren van een vreemde taal is voor veel leerlingen met dyslexie in voortgezet onderwijs een groot struikelblok. Dit wil niet zeggen dat het voor deze leerlingen niet mogelijk is om een vreemde taal te leren.

Door als docent beter op de hoogte te zijn van bepaalde belemmeringen die deze leerlingen ervaren, kun je je didactische en pedagogische ondersteuning er beter op afstemmen. Met de professionaliseringsmodule Dyslexie en moderne vreemde talen kun je hiermee aan de slag.

Voor veel leerlingen met dyslexie is het lastig om een vreemde taal te leren. Denk hierbij aan het leren van grote hoeveelheden nieuwe woorden en het leren van de relatie tussen letters en klanken. De problemen die zij hebben ervaren bij het leren van hun moedertaal komen weer terug bij het leren van een vreemde taal. Alleen is de wijze waarop je een vreemde taal leert anders dan de verwerving van een moedertaal. Bij de moedertaalverwerving word je volledig ondergedompeld in deze taal. Dat is wel anders dan twee uurtjes Frans in de week. Verder ligt de focus bij moedertaalverwerving eerst op communicatieve doeleinden en mondeling taalgebruik (luisteren en spreken) en verschuift deze later naar schriftelijk taalgebruik (lezen en schrijven). Bij het leren van een vreemde taal ligt de nadruk juist al snel op het lezen en schrijven. Het is dus niet gek dat leerlingen met dyslexie tegen drempels aanlopen.

Professionaliseringsmodule Dyslexie en Moderne Vreemde Talen

Om talendocenten te ondersteunen in hun aanpak, wordt in opdracht van het Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie bruikbare informatie op een rijtje gezet.¹ Zie het artikel over de Dyslexiescan Voortgezet Onderwijs op pagina 6 van dit nummer. Voor meer informatie over het

Stimuleringsprogramma, zie <https://www.dyslexiecentraal.nl/doen/materialen/dyslexiescan-voortgezet-onderwijs>.

De informatie is opgenomen op de website www.dyslexiecentraal.nl en samengevoegd in de professionaliseringsmodule Dyslexie en Moderne Vreemde Talen, die op deze website te vinden is.

Alles wat talendocenten moeten weten over dyslexie en moderne vreemde talen is hierin opgenomen. Van vakdidactische kennis tot kennis over relevante wet- en regelgeving. De module is dus breed opgezet. De module heeft een vaste structuur; ieder onderwerp bestaat uit een stuk Goede Kennis (Weten), informatie over de vertaling naar de praktijk (Doen) en werkopdrachten waarmee je het geleerde kunt toepassen (Leren). De onderwerpen die aan bod komen worden hieronder toegelicht. Voor twee onderwerpen bieden we ook vast een inblikje in de inhoud.

Overzicht onderwerpen die aan bod komen

Hoe is het om dyslexie te hebben? Dit onderdeel draait vooral om bewustwording. Het gaat over de wijze waarop leerlingen dyslexie ervaren en wat je als docent hierin kunt betekenen. Met een korte poll bekijk je hoe bewust je je al bent van de problemen die leerlingen met dyslexie ervaren en hoe je hen hierbij kunt begeleiden.

¹ Door Marzenka Rolak, Mieke Urff, Katrien Horions en Christel Dood.

Over de auteurs

Christel Dood, MSc is junior onderzoeker/ontwikkelaar

bij het Expertisecentrum Nederlands. Zij is betrokken bij verschillende projecten over dyslexie, leesmotivatie en leesvaardigheid, waaronder het Stimuleringsprogramma

Aanpak Dyslexie en PISA.

Mieke Urff heeft ruim 20 jaar voor de klas gestaan als

docent Frans en Engels. Al snel is ze zich gaan verdiepen in de problemen die leerlingen met dyslexie tegenkomen bij de taalvakken en bij lezen in het algemeen. Ze houdt zich vanuit

die kennis en ervaring bezig met professionalisering van talentdocenten en remedial teachers binnen het (voortgezet) onderwijs.

Wat betekent dyslexie voor het leren van een moderne vreemde taal? In dit onderdeel wordt ingegaan op de struikelblokken die leerlingen ervaren en hoe je deze kunt wegnemen of de impact ervan kunt verminderen. Daarnaast leer je meer over de oorsprong van deze ervaren problemen. Bijvoorbeeld: waarom vallen deze leerlingen juist uit bij het leren van een vreemde taal? Dit heeft onder andere te maken met bepaalde eigenschappen van een taal. Het is goed om van jouw vak te weten wat leerlingen als moeilijk of gemakkelijk ervaren en hoe je hier vervolgens op kunt aansluiten in je instructie.

In gesprek met leerlingen. Het contact met leerlingen is natuurlijk belangrijk om hen goed te kunnen helpen. Met onder andere tips voor de vragen die je aan leerlingen kunt stellen in een oplossingsgericht gesprek en het oefenen

Inkijkje Vakinhoudelijke kennis: woordenschat

Voor leerlingen met dyslexie is het leren van woordenlijsten, een taak die bijna altijd hoort bij het huiswerk voor de volgende les en de leerstof die voor toetsen doorgenomen moet worden, vaak *a hell of a job*. Hoe kun je daar als docent nu bij ondersteunen: de leerlingen zullen dit toch echt zelf moeten doen... Wat je als eerste kunt doen is samen met de leerling nagaan hoe diens aanpak is: wanneer leert hij, hoe doet hij dat, maakt hij gebruik van overhoorprogramma's en is er voor hem überhaupt een verschil tussen leren en overhoren? De eerste vorm van ondersteunen is dus helder krijgen hoe de taakaanpak is en wat daarvan werkt en wat niet. Onze gespreksleidraad en voorbeelden van kansrijke aanpakken voor het leren van woorden komen hierbij goed van pas.

van zo'n gesprek in een rollenspel leer je hoe je in gesprek met leerlingen kunt achterhalen waar ze tegenaan lopen en hoe je hen hierbij kunt ondersteunen. Dit helpt leerlingen ook om te verwoorden waar ze tegenaan lopen, wat zij vaak moeilijk vinden. Het is dan heel waardevol dat je weet welke vragen je kunt stellen om dit te achterhalen.

In gesprek met mededocenten en zorgspecialisten. De samenwerking met de remedial teacher, dyslexiecoach en zorgspecialist is cruciaal om ervoor te zorgen dat de begeleiding binnen en buiten de les op elkaar zijn afgestemd. Als je de lespraktijk wilt verbeteren, is het bovendien effectief om daarbij te leren van collega's (Nelissen, Jansen & Olvers, 2017; Van Veen, Zwart, Meirink & Verloop, 2010). Met een gespreks- en observatie-instrument kun je hiermee in de praktijk aan de slag.

Vakinhoudelijke kennis: taaldomeinen. Hier wordt heel concreet de koppeling gelegd met de vakinhoud. Voor het gemak is een indeling gemaakt in drie taaldomeinen: woordenschat, leesvaardigheid en grammatica. Bij het onderdeel woordenschat wordt ook expliciet aandacht besteed aan spelling, een belangrijk aspect om rekening mee te houden bij leerlingen met dyslexie. Deze taaldomeinen zijn natuurlijk onderling verbonden en aan deze verbinding wordt ook aandacht besteed.

Vakinhoudelijke kennis: toetsen en beoordelen. Om zicht te krijgen op de prestaties van een leerling, moeten de vaardigheden en kennis getoetst worden. In dit onderdeel gaan we in op hoe je dit kunt doen bij leerlingen met dyslexie. Daarvoor is het belangrijk dat je weet waarom je toetst. Een PTA (programma voor toetsing en afsluiting) dat meetelt voor het schoolexamen heeft een ander doel dat een tussentijdse (methode)toets. Je krijgt onder andere handvatten hoe je aangepast kunt toetsen zodat zowel de docent als de leerling inzicht krijgen in de voortgang van de ontwikkeling. De leerling kan zo beter laten zien wat hij kan en weet.

Wet- en regelgeving. In dit onderdeel gaat het over de examinering van leerlingen met dyslexie en de mogelijkheden voor (gedeeltelijke) dispensatie voor een vreemde taal. Bij het toewerken naar het examen is het goed om op de hoogte te zijn van de aanpassingen die zijn toegestaan voor leerlingen met dyslexie.

In sommige gevallen lopen leerlingen ernstig vast bij het leren van de moderne vreemde talen. In de onderbouw is

Inkijkje aangepast programma

Bij sommige onderbouwleerlingen kan het zo zijn dat ze ondanks de verleende faciliteiten en begeleiding gedurende het jaar onvoldoende vooruitgang boeken met de tweede vreemde taal. De wet biedt voor deze leerlingen in de onderbouw de mogelijkheid om bijvoorbeeld voor Frans of Duits een aangepast programma te volgen. Om goed onderbouwd de keuze te maken of een leerling (gedeeltelijke) dispensatie krijgt, kun je het dispensatieprotocol gebruiken dat onderdeel is van het dyslexiebeleid. Om een dispensatieprotocol op te stellen kan gebruik worden gemaakt van de Handreiking Dispensatieprotocol Voortgezet Onderwijs. Hierin wordt toegelicht welke overwegingen je moet maken bij het toekennen van (gedeeltelijke) dispensatie, zoals bekijken wat de consequenties daarvan zijn voor de schoolloopbaan. Voor het opstellen van een aangepast programma is het belangrijk om, naast de onderbouwing van de gedeeltelijke dispensatie, aan te geven hoe de lessen voor de betreffende taal worden besteed. Bij een onderbouwleerling met dyslexie kun je bijvoorbeeld de leerlingen dispensatie geven voor de vakonderdelen lezen en schrijven. Een deel van de vrijgekomen lessen zou je kunnen inzetten voor bijvoorbeeld Engels. De overgebleven uren voor Frans of Duits kun je dan gebruiken om aandacht te besteden aan de thema's cultuur, geschiedenis, toerisme, geografie, kijk- en luistervaardigheid en spreekvaardigheid.

het mogelijk om een leerling een aangepast programma te bieden en in de bovenbouw zijn er mogelijkheden om een vreemde taal (behalve Engels) te laten vallen. Het inrichten van een aangepast programma blijkt in de praktijk vaak een uitdaging te zijn. Door dit onderdeel krijgen docenten en begeleiders een beter beeld hiervan.

Hoe kun je met de module aan de slag gaan op jouw school?

Je kunt het beste in teamverband (talendocenten samen met de dyslexiecoach of dyslexie-ondersteuningscoördinator) aan de slag gaan zodat je kennis kunt uitwisselen en van elkaar leert. Om de kans van slagen te vergroten, is het verstandig om er een trainer bij te betrekken die het team begeleidt. Dat kan ook iemand zijn van een huisacademie die ervaring heeft met dit onderwerp. Samenwerking tussen vaksecties van de moderne vreemde talen is belangrijk, zodat leerlingen geen verschillen ervaren

tussen de verschillende talen. Denk bijvoorbeeld aan de beoordeling bij toetsen of het bieden van compenserende faciliteiten. Betrek naast docenten ook anderen hierbij zoals de dyslexiecoach, de remedial teacher en andere zorgspecialisten.

Zorg ervoor dat iedere deelnemer een concreet en helder doel voor ogen heeft voordat hij met de module start. Daarnaast kan in teamverband een gezamenlijk doel worden geformuleerd. Hiermee kun je de effectiviteit van de professionalisering positief beïnvloeden (Nelissen, Jans & Olvers, 2017). Kijk daarbij ook vooral naar wat je al doet in de praktijk. Begin bij het uitwerken van wat jullie al doen en bouw van daaruit verder.

Op basis van de gestelde doelen kun je keuzes maken over de onderwerpen van de module waarmee je aan de slag wilt gaan. Ga vooral niet direct met alle onderwerpen aan de slag, maar stel prioriteiten op basis van de uitgangssituatie. Binnen een onderwerp kun je de informatie in de onderdelen Weten en Doen gebruiken als voorbereiding. Daarna ga je aan de slag met de werkopdrachten en casussen in het onderdeel Leren waar je de informatie uit Weten en Doen toepast. Zorg ervoor dat je na elk onderwerp jezelf en het team de ruimte geeft om het gedurende een periode in de praktijk toe te passen en hier met elkaar op te reflecteren. Zo is de kans dat het geleerde daadwerkelijk toegepast wordt in de praktijk, veel groter.

Wanneer is het beschikbaar?

Het grootste deel van de module is al beschikbaar en te vinden op www.dyslexiecentraal.nl. De volledige module inclusief printbare handleiding zal eind januari 2021 beschikbaar zijn. Voor informatie en als je vragen hebt, neem dan gerust contact met ons op door te mailen naar info@dyslexiecentraal.nl. We zijn natuurlijk ook benieuwd naar ervaringen van docenten en vaksecties die ermee aan de slag gaan!

Literatuur

Nelissen, T., Jansen, M. & Olvers, D. (2017). Succesfactoren docentprofessionalisering. Avans hogeschool.
Veen, K. van, Zwart, R. C., Meirink, J. A., & Verloop, N. (2010). Professionele ontwikkeling van leraren: een reviewstudie naar effectieve kenmerken van professionaliseringsinterventies van leraren. ICLON/Expertisecentrum Leren van Docenten.